

atlant

Atlant Info Maj 2023

FORSVARSFORLIG OG NATO'S FORVENTNINGER TIL DANMARK

AF AMANDA CECILIE HAAR-JØRGENSEN OG LARS BANGERT STRUWE (RED.)

INDLEDNING

Inden juli skal 2023 skal der indgå et nyt forsvarsforlig. Det har fungerende forsvarsminister Troels Lund Poulsen sat sig som mål. NATO er rammen for dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik og det gør, at det danske forsvar og derved forsvarsforliget skal tilpasses de krav som alliancen stiller til sine medlemsstater. Dette Atlant Info søger at afdække, hvad NATO stiller af krav til Danmark.

NATO's krav til Danmark består af flere elementer, bl.a. NATO's styrkemål, men også selve Washington-traktaten, der er NATO's grundlæggende dokument, men også NATO's strategiske koncept indeholder krav til Danmark. At beskrive kravene til opstilling af et dansk forsvar er derfor ikke helt simpelt.

NATO's Defence Planning Capabilities Review, NATO's årlige vurdering af medlemslandenes militærkapaciteter ift. styrkemålene, har tidligere været fuldt offentligt tilgængelige. NATO's Defence Planning Capabilities Review 2019/2020 er fuldt tilgængeligt,¹ hvorimod store dele af NATO's Defence Planning Capabilities Review 2021/2022 er censureret.² Det resulterer i, at den fulde udvikling i de danske militærkapaciteter i relation til NATO's styrkemål ikke kan demonstreres i dette Atlant Info.

Derudover er NATO's konkrete styrkemål for Danmark ikke offentligt kendt i deres helhed. For at skabe så fuldkomment et billede som muligt af NATO's forventninger til Danmark og de tilsvarende danske kapaciteter, sammenholdes NATO's Defence Planning Capabilities Review 2019/2020 og 2021/2022 med et notat fra Forsvarsministeriet, som TV2 kunne offentliggøre d.17. marts 2023, som i rimelige detaljer klarlægger, hvor Danmark står ift. NATO's styrkeforventninger.³

Danmark har også forpligtigelser, der ikke hører ind under NATO's krav til Danmark. Det gælder særligt i Grønland. Her har Danmark forpligtet sig til at omdanne Kangerlussauq, tidligere grønlandsk lufthavn, til en flyvestation.⁴ Dette er fjernt fra NATO's styrkemål, men lufthavnen spiller en vigtig rolle bl.a. ift. logistik, transport og forsvarrets (og til dels vores allieredes) evnen til at operere i Arktis.

Atlant Infoet bygger på ikke-klassificerede kilder. En del oplysninger om NATOs styrkestruktur og krav er klassificeret. F.eks. hvordan NATO opbygger og skelner imellem en brigade og en let brigade. Her kan der være krav til pansring og til om enhederne er hjul eller bæltetrukne. Det gør, at dele af kravene til Danmark ikke er offentligt tilgængelige. Imidlertid har materiale fra NATO og en række nyhedsmedier samt samtaler med centralt placerede aktører gjort det muligt, at sammenstykke dette Atlant Info.

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDLEDNING	2
Et ændret sikkerhedspolitisk billede stiller nye krav	4
Hvad forventer NATO af Danmark?	5
Hvad er NATO's styrkemål?	5
Det Strategiske Koncept: En forventning om civil robusthed og resiliens	5
NATO's syv basis krav til resiliens og civilt beredskab	5
Disse krav lever Danmark op til	7
Disse krav lever Danmark kun delvist eller slet ikke op til:	8
NATO's generelle forventninger til Danmark:	8
NATO's forventninger til Hæren	9
NATO's forventninger til Søværnet	11
NATO's forventninger til Flyvevåbnet	13
NATO's forventninger til de danske specialoperationsstyrker	15
NATO: Her skal Danmark sætte kræfterne ind først	16
NATO forventer krudt, kugler OG resiliens	16
Prioriteringen i det nye forsvarsforlig	18
Slutnoter	19

ET ÆNDRET SIKKERHEDSPOLITISK BILEDE STILLER NYE KRAV

Det internationale sikkerhedspolitiske miljø er i hurtig forandring, og det har sat sikkerheds- og forsvarspolitik højt på den danske dagsorden. Stormagtsrivaliseringen imellem USA, Kina og Rusland præger den internationale orden og skaber strategisk konkurrence og usikkerhed.

Særligt Ruslands invasion af Ukraine har medført store forandringer ikke bare i dansk, men også i europæisk sikkerhedspolitik. Som resultat af invasionen er relationerne imellem NATO og Rusland højspændte, og NATO har reageret på flere niveauer:

- NATO opruster sine militærkapaciteter og har styrket det fremskudte forsvar på NATO's østlige flanke i de baltiske lande.⁵
- NATO og EU har udvidet deres forsvarssamarbejde.⁶
- NATO udgav i 2022 et nyt strategisk koncept, som fokuserer på modstandsdygtighed (resiliens) og troværdig afskrækkelse. Det strategiske koncept skal styrke alliancen, så den kan imødegå de udfordringer, som et nyt sikkerhedspolitisk miljø bringer med sig.⁷
- NATO har gennemført en kort optagelsesproces med Sveriges og Finlands ansøgninger om medlemskab i alliancen. Begge ansøgninger var motiveret af Ruslands invasion af Ukraine. Finland blev den 4. april 2023 det 31. medlem af NATO, og Sverige er i den sidste del af optagelsesprocessen.⁸

Danmark har været medlem af NATO siden 1949, og Forsvarsministeriet betegner situationen, som en "sikkerhedspolitisk situation [der] er den mest alvorlige siden Berlin-murens fald".⁹

Som NATO-medlem har Danmark forpligtiget sig til i 2024 at bruge op imod 2% af bruttonationalproduktet (BNP) på forsvaret. Samtidigt skal Danmark leve op til de styrkemål, som NATO fremsætter for Danmark.¹⁰ Invasionen af Ukraine har skabt fornyet pres for at efterleve styrkemålene.¹¹

NATO's generalsekretær, Jens Stoltenberg har udtalt, at man forventer at de allierede øger deres bidrag til NATO og lever op til de eksisterende forventninger, som bidrag til NATO's militæroprustning. De 2% i bidrag skal nu ses som bunden og ikke toppen, siger Stoltenberg.¹²

Regeringen har sat det som et kernemål at leve op til NATO's krav,¹³ med hvad indebærer det helt præcist? Med andre ord: Hvilke styrkemål og forventninger er det helt præcist, som Danmark skal leve op til?

HVAD FORVENTER NATO AF DANMARK?

Hvad er NATO's styrkemål?

Som en del af NATO's forsvarsplanlægning vurderes det hvilke kapaciteter, f.eks. militærudstyr, tropper og personale, som alliancen har brug for.

Forsvarsplanlægningen skal sikre NATO de nødvendige kapaciteter i dets kollektive forsvar. Denne vurdering er fundamentet for de styrkemål, som NATO fremsætter til alle sine medlemmer. Styrkemålene, kaldet "Capability Targets" af NATO, er individuelle for hvert medlemsland og sørger for, at alle medlemmer bidrager det de skal og med de ting, der er brug for i alliancen, men på en måde der harmonerer med landets nationale forsvarsplanlægning.¹⁴

Det helt konkrete indhold af NATO's styrkemål til Danmark har ikke i udgangspunktet været offentligt kendt, men meget kan læses ud af NATO's Defence Capabilities Planning Review, fordi disse evalueringer følger op på, hvordan det går for Danmark med at efterleve målene.

Det Strategiske Koncept: En forventning om civil robusthed og resiliens

Det er ikke kun militærkapaciteter og efterlevelsen af styrkemålene, som NATO forventer af Danmark. Det strategiske koncept udstikker den strategisk retning for NATO, og i juni 2022 præsenterede NATO et nyt strategiske koncept. Her sættes der fokus på at opgradere forsvarskapaciteterne, sikre troværdig afskrækkelse mod aggression, og at styrke alliancens interne stabilitet og modstandsdygtighed.¹⁵

For at kunne imødegå en nye sikkerhedspolitisk virkelighed præget af strategisk konkurrence fra Kina, Ruslands militær aggressioner, terror og cyberangreb er det ikke nok at opgradere det kollektive forsvar. Alliancen skal også være mere resiliens. Dermed understreger det strategiske koncept forventningen om, at NATO's medlemslande yder en ekstra indsats for at leve op til NATO's syv basis krav til den nationale resiliens.¹⁶

NATO's syv basis krav til resiliens og civilt beredskab

1. Evnen til at sikre en stabil videreførelse af staten og regeringen og en stabil levering af kritiske statslige funktioner.
2. Evnen til at sikre en stabil energiforsyning.
3. Evnen til at håndtere irregulære menneskestrømme.
4. Sikring af leveringsdygtigheden af fødevarer og vand.
5. Evnen til at håndtere massedødsfald og sundhedskriser
6. De nationale kommunikationssystemer skal være resiliente og funktionsdygtige i krisetid.
7. Det nationale transportsystem skal være resiliens.

Disse målsætninger kræver at NATO-landene øger deres civile robusthed og nationale modstandsdygtighed, og dermed evnen til at sikre stabilitet i krisetid, ved b.la. at sikre energi- og fødevarerforsyningerne, den kritiske infrastruktur og sundhedsvæsnetts kapacitet.¹⁷ Logikken er, at medlemslande, der individuelt er stærke, stabile og modstandsdygtige, samlet skaber en stærkere helhed og et mere resilient / robust NATO.

NATO's forventninger til Danmark har hermed to sider: Der er de militære styrkemål, som kræver opgraderinger af forsvarets kapaciteter, men der er også målene for national resiliens, som kræver at Danmark bliver mere modstandsdygtig. Dermed forventer NATO ikke kun militærslagkraft, men også civil robusthed, stabilitet og national modstandskraft – det kræver en bredere måde at tænke forsvar på.

DISSE KRAV LEVER DANMARK OP TIL

Det er en rimelig overskuelig liste med de af NATO's styrkemål, som Danmark lever op til. Der er nemlig kun tre, som fuldt efterleves:

NATO styrkemål som Danmark lever fuldt op til			
NATO's styrkemål	Frist for målets indfrielse	Dansk kapacitet	Lever Danmark op til styrkemålet?
Målsætning om tre fregatter i Thetis-klassen til Nordatlanten og Arktis.		Danmark har fire fregatter i Thetis-klassen.	JA
To langtrækkende droner til Arktis og Nordatlanten på højt beredskab.	2032	Danmark er i færd med at købe de ønskede droner med midler fra den Arktiske Kapacitetspakke.	JA
Målsætning om tre Hercules transportfly.		Danmark har fire Hercules transportfly.	JA

De to droner er der nu endda et spørgsmål om de levres til tiden. Altinget har afdækket, at droneindkøbet tilsyneladende er aflyst.¹⁸

Herudover er der andre krav, som ikke er deciderede styrkemål, men som også er klare forventninger fra NATO til Danmark. På trods af at Danmark ikke efterlever kravet om de 2% i bidrag til NATO, påpeger NATO det positive i, at Danmark lever op til målsætningen om at bruge 20% af forsvarsbudgettet på "stort militærmateriel og den tilhørende research og udvikling".¹⁹

Det forventes også, at NATO-landene bidrager til NATO's operationer, missioner og initiativer. Her anses Danmark af NATO for at levere en passende deltagelse ift. størrelse af det danske militær.²⁰

DISSE KRAV LEVER DANMARK KUN DELVIST ELLER SLET IKKE OP TIL:

NATO's generelle forventninger til Danmark:

NATO har det som målsætning, at et medlemsland som minimum hele tiden skal være beredte til at kunne føre krig i 30 dage. Det kræver store ammunitionslagre, og Danmarks lagre er klemt helt i bund og ude af stand til at efterleve målet.²¹

NATO forventer, at Danmark sørger for en generel forbedring af Forsvarets JISR-kapaciteter (Joint Surveillance and Reconnaissance), hvilket er evnen til at udfører overvågnings-, rekognoscerings- og efterretningsarbejde i samarbejde med NATO. Men ifølge NATO mangler der planer for, hvordan Danmark vil opfylde dette krav.

NATO forventer også, at Danmark skal have et vist beredskabsniveau, og for Danmark er indsættelsestiden for lang for infanteriet. Det vil sige, at reaktionstiden er for lang, når styrkerne skal indsættes, hvilket NATO udtrykker som en "kritisk mangel".²²

NATO har en målsætning om "Joint enabling", hvilket betyder, at Danmark skal levere en del af den logistik, support og transport, som er påkrævet ved indsættelsen af danske og allierede tropper i NATO-sammenhæng.²³ Danmark kan i nogen grad udfylde målsætningen med de nuværende kapaciteter, men der er mangler i evnen til at sikre den nødvendige support og logistik, f.eks. lægehjælp og militærpoliti. I denne sammenhæng mangler både Hjemmeværnet og Forsvarets Reserve også kapaciteter. Danmark lever dermed ikke op til målsætningen, som skulle have været opfyldt inden 2018.²⁴ Danmark er dog ved at forbedre evnen til at husere NATO-styrker og udstyr,²⁵ hvilket må formodes at være et kærkomment skridt i den rigtige retning.

Derudover har Danmark som NATO-land forpligtiget sig til at bruge op imod 2% af BNP på forsvaret inden 2024 (Wales topmøde-erklæringen), men Danmarks bidrag ligger langt under de 2%. NATO estimerer, at Danmarks bidrag i 2022 var på ca. 1.39% af BNP.²⁶ Igennem aftalen, der blev kendt som det Nationale Kompromis, blev forsvarsbudgettet hævet og aftalen fremsatte, at Danmark når de 2% inden udgangen af 2033.²⁷ I regeringsgrundlaget for SMV-regeringen blev dette fremrykket til 2020. Men med Stoltenbergs udtalelse står det klart, at forventningerne allerede sigter højere.

NATO'S FORVENTNINGER TIL HÆREN

Hæren er et af de værn i det danske forsvar, som påvirkes af flest af NATO's styrkemål. Styrkemålene indebærer b.l.a., at Danmark skal anskaffe sig både et kortrækkende luftforsvar og et langtrækkende luftforsvar, men det kræver store investeringer at indfri disse forventninger, og Danmark halter bagud.

NATO's forventninger til Hæren			
NATO's styrkemål	Frist for målets indfrielse	Dansk kapacitet	Lever Danmark op til Styrkemålet?
Mål om en tung infanteribrigade med 90 dages beredskab, som indeholder kampvogne, panserinfanteri, støttetropper og luftværn.	2032	Danmark er ved at oprette brigaden med er bagud. NATO udtaler, at der mangler planer for, hvordan Danmark vil sikre sig de manglende kapaciteter og udstyr til den tunge brigade.	NEJ
Delmål på vej mod oprettelsen af en tung brigade: Oprettelsen af en medium brigade.	2024	Danmark er bagud. Medium brigaden bliver ikke kampklar til 2024.	NEJ
Mål om et kortrækkende luftforsvar til hæren på højtberedskab.	2028	Danmark har ikke disse kapaciteter, og det kræver en investering i et nyt forsvarssystem at leve op til målsætningen.	NEJ
Luftværn til brigaden, som kan nedskyde raketter, mortere og artilleri.	2028	Danmark har ikke de nødvendige kapaciteter. En artilleriopgradering og indkøb af pejleradaer er nødvendigt.	NEJ
(Nyt mål) Et langtrækkende luftforsvar til beskyttelse af kritisk infrastruktur nationalt.	2028	For at opfylde dette mål kræver det, at Danmark investerer i et helt nyt system, f.eks. det amerikanske Patriot system.	NEJ
Mål om en opklarings- og efterretningsenhed til hærens 1. brigade.	2028	Danmark er bagud ift. tidsfristen, men hovedparten af målet kan opfyldes ved gennemførelsen af planlagte kapaciteter.	NEJ

Et af de styrkemål hvis opfyldelse der bliver lagt meget vægt på, er oprettelsen af en dansk brigade. Forventningen er, at Danmark skal have en medium brigade kampklar til 2024, som et trinbræt imod at opfylde det fulde styrkemål, nemlig at have en tung brigade fuldt udrustet og kampklar til 2032.²⁸

En brigade er en sammensat troppeenhed, der råder over hærens fulde vifte af våbenarter, og som selvstændigt kan kæmpe mod en symmetrisk (ligeværdig) modstander.²⁹ Brigaden skal være på 4.000 mand.³⁰

Denne medium brigade bliver ikke kampklar til 2024, og derfor er oprettelsen af den tunge brigade til 2032 også bagud. Danmark er bagud grundet kritisabel økonomi- og projektstyring, og det er ifølge en rapport fra Rigsrevisorerne usikkert om projektet kan gennemføres inden for de 4.4 mia., der er afsat.³¹

NATO påpegede i 2020, at den danske medium brigade i dens nuværende stand anses som "*ubrugelig*" for NATO i en konflikt, på trods af at Danmark har opnået "*positive forbedringer*" igennem indkøb af nye mortere, artilleri og kampvogne.³² Fjorten Leopard 2 kampvogne er dog netop blevet udpeget til at skulle sendes til Ukraine.³³

For at udbedre nogle af manglerne ved brigaden skal Danmark ifølge NATO forbedre sine CS (*combat support*) og CSS (*combat service support*) kapaciteter inden 2024.³⁴ På grund af censureringen i 2021/2022 reviewet er det uklart, præcis hvordan det går med at indfri denne opgradering.

Ydermere påpeger NATO, at Danmark mangler planer for, hvordan man vil tilvejebringe det nødvendige udstyr og udrustning til den tunge brigade, herunder IKV'er (Infanteri kamp køretøj - Infantry fighting vehicles IFV). Denne rolle er til dels tiltænkt hærens pansrede mandskabsvogne, af typen Piranha V. Der er dog debat om, hvorvidt Piranha V faktisk kan indgå i den tunge brigade og opfylde NATOs krav til brigadens kampstyrke.³⁵ Det skyldes bl.a. at Piranha kører på hjul og ikke på bæltter (larvefødder). NATO påpeger også denne problemstilling og indikere, at Piranha V ikke ville kunne opfylde NATO's krav til en tung brigade uden ombygning eller igennem udskiftning.³⁶

NATO'S FORVENTNINGER TIL SØVÆRNET

Nok lever Danmark op til styrkemålet om minimum tre enheder af Thetis-klassen nu, men NATO understreger, at der skal en plan på bordet for, hvordan Danmark vil erstatte dem.³⁷ Skibene er nedslidte og klar til pension.³⁸ Resten af NATO's styrkemål for Søværnet lever Danmark kun delvist eller slet ikke op til.

NATO's forventninger til Søværnet			
NATO's styrkemål	Frist for målets indfrielse	Dansk kapacitet	Lever Danmark op til Styrkemålet?
Oprettelse af kapaciteter til ubådsbekæmpelse, herunder krav om en fregat med denne evne og med helikopter.	2018	Der indkøbes sonar og torpedoer til helikoptere, men Danmark er meget bagud, da kapaciteterne først forventes klar i 2027.	NEJ
Mål om et korttrækkende områdeluftforsvar til flåden med en kapacitet på 183 missiler.	2018	Danmark indkøber 50 missiler, der skal være klar i 2025, men det er både langt efter tidsfristen og mange færre end efterspurgt.	NEJ
Mål om en fregat på lavt beredskab og to fregatter på højt beredskab bevæbnet med missiler.		Her er Danmark også bagud, specielt fordi de missiler, som der er brug for, er de 183 missiler, der ikke er købt.	NEJ
Maritime helikoptere til fire fregatter.	2022	Danmark lever kun delvist op til målet, og der er potentielt brug for nye lettere helikoptere.	NEJ, kun delvist
(Nyt mål) Kapacitet til at udlægge 100 søminer med højt beredskab.	2028	Danmark besidder endnu ikke denne kapacitet.	NEJ

NATO fremsætter også en forventning om, at Danmark forbereder en plan for, hvordan man vil sikre sig mere ubemandet luftbåren havovervågning og målrettet søger at forbedre og øge sine overvågnings-, rekognoscerings- og efterretningskapaciteter (JISR) på dette område.³⁹

Et "amputeret luftværn til havs" lyder måske som en overdrivelse, men ifølge *Ingeniøren*, har danske fregatter i realiteten længe kun haft kampkraft til at beskytte sig selv.⁴⁰ Danmark har indkøbt omkring 46 SM-2 missiler, som installeres på Søværnets Ivar Huitfeldt fregatter, men antallet er langt under målsætningen på 183 missiler, og SM-2 missilet lever i realiteten ikke op til NATO's styrkemål for Danmark, da

de for eksempler ikke kan nedskyde ballistiske missiler.⁴¹ En evne der, som krigen i Ukraine har demonstreret, er en vital del af moderne krigsførelse.⁴²

NATO forventer, at Danmark forbereder sig på implementeringen af de nye SM-6 missiler.⁴³ Brugen af SM-6 missiler i stedet for SM-2 kræver imidlertid nye radarer til fregatterne.⁴⁴ Indkøbet af nye radarer er planlagt.⁴⁵ Heldigvis kan de to missiltyper affyres fra samme missilbrønd, så man kan benytte de brønde, som allerede er installeret på forsvarets skibe.⁴⁶ SM-6 missilerne kan bl.a. nedskyde mål identificeret af F-35 kampfly,⁴⁷ og dette mulige overvågningssammenspil kan skabe et mere robust luftforsvar.⁴⁸

Derudover, skal Danmark, ifølge NATO, have det som en hovedprioritet at forøge evnen til at opdage og bekæmpe ubåde (benævnt anti-submarine warfare, ASW).⁴⁹ Der indkøbes dyppesonar og slæbesonar samt torpedosystemer til Søværnet.⁵⁰ Danmark er imidlertid noget bagefter, og de manglende torpedoer forventes først klar i 2027 – næsten 10 år efter tidsfristen.⁵¹ I mellemtiden har Danmark kun meget begrænset evne til at opdage og afvise fremmede magters ubåde, specielt i Arktis.⁵²

NATO'S FORVENTNINGER TIL FLYVEVÅBNET

Flyvevåbnet er et af de områder, hvor Danmark lever op til flere af NATO's styrkemål, men der er stadig store mangler: b.la. mangler der både missiler til kampflyene og kampfly.⁵³

Danmark har indkøbt 27 nye F-35 kampfly.⁵⁴ Dette er en stor opgradering fra F-16. F-35 er et såkaldt femte generations kampfly, hvor F-16 er fjerde generations kampfly. De kampfly, der lige nu opererer i Ukraine, er højst fjerde generation. De nye femte generations kampfly i form af F-35 bibeholder og forøger måske endda interoperabiliteten i NATO, da b.la. USA og flere af de nordiske lande får samme type kampfly.⁵⁵

NATOs styrkemål lyder dog på minimum 30 kampfly klar til 2022,⁵⁶ og NATO understregede i 2020, at der manglede planer for hvordan Danmark ville opfylde styrkemålet til fulde.⁵⁷ Et større antal kampfly vil sikre Danmark evnen til at operere mere stabilt og intenst, hvilket i kampsituationer skaber et mere robust luftvåben.⁵⁸

NATO's forventninger til Flyvevåbnet			
NATO's styrkemål	Frist for målets indfrielse	Dansk kapacitet	Lever Danmark op til styrkemålet?
Mål om platforme til signalindhentning på højt beredskab.	2025	Denne kapacitet opfyldes igennem købet af de to droner til Arktis og Nordatlanten.	JA - købsprocessen er i gang.
Mål om en kapacitet på 30 kampfly på 90 dages beredskab.	2022	Danmark har købt 27 nye F-35 fly, men ifølge NATO mangler der planer for, hvordan man vil opfylde målet til fulde.	NEJ, kun delvist
Mål om 48 særlige missiler til kampflyene til bekæmpelse af fjendtligt luftforsvar (Danmark forventes at udruste min. seks af vores F-35 med disse).	2025	Danmark mangler at anskaffe sig disse særlige missiler, heribland anti-radiation missiler.	NEJ

Mål om fem EH-101 helikoptere til troppetransport.	2018	Danmark har det målsatte antal EH-101 helikoptere, men der er problemer med at opretholde kapaciteten til troppetransport, fordi de også bruges til redningsarbejde.	NEJ, kun delvist
Mål om tre C130 transportfly, hvor et af flyene skal dedikeres til specialstyrkerne.	2018	Danmark har fire C130 fly og opfylder derfor det specifikke mål, men den bredere målsætning om evnen til sikre transport og logistik til indsættelse af danske og allierede styrker opfyldes ikke.	NEJ, kun delvist
Mål om at flyvevåbnets flyveenheder har et specifikt antal flyvetimer.		Danmark opfylder næsten denne målsætningen med undtagelse af F-16 holdene, som ligger lidt under det ønskede antal flyvetimer.	NEJ, kun delvist

NATO'S FORVENTNINGER TIL DE DANSKE SPECIALOPERATIONSSTYRKER

Det fremgår i NATO's Review 2019/2020, at Danmark lever op til mange NATO-målsætninger for specialoperationsstyrker, men at der stadig er flere mangler, b.la kan danske specialstyrker ikke udsendes hurtigt nok. Styrkerne udgøres primært af Frømandskorpset og Jægerkorpset, mens Sirius-patroljen er også en specialoperationsstyrke.

NATO gør det klart, at en af Danmarks udfordringer på denne front er de førnævnte manglende CS og CSS-kapaciteter, dvs. b.la. manglende logistiske kapaciteter til specialoperationer.⁵⁹

NATO har yderligere målsætninger for og forventninger til de danske specialoperationsstyrker og Forsvarets evne til at foretage specialoperationer, men igennem offentligt tilgængeligt materiale har det desværre ikke være muligt, at etablere disse målsætninger i en mere konkret form.

NATO's forventninger til Specialoperationsstyrkerne			
NATO's styrkemål	Frist for målets indfrielse	Dansk kapacitet	Lever Danmark op til styrkemålet?
Mål om et komplet hovedkvarter til specialstyrkeoperationer.	2022	Igennem samarbejder med Holland og Belgien kan Danmark delvist indfri denne målsætning.	NEJ, kun delvist.

NATO: HER SKAL DANMARK SÆTTE KRÆFTERNE IND FØRST

I 2020 pålagde NATO Danmark at fokusere på at leve op til tre hovedprioriteter først:⁶⁰

- Oprettelsen af en fuldt udstyret og kampklar tung brigade med forbedrede CS og CSS-kapaciteter.
- Bedre overvågnings-, rekognoscerings- og efterretningskapaciteter (JISR-kapaciteter) der er interoperable med resten af NATO.
- Forbedring af Danmarks evne til at opdage og bekæmpe ubåde (ASW-kapaciteter).

Grundet overstregning, kan det ikke læses direkte ud af NATO's 2021/2022 Review, præcis hvor langt Danmark er nået med at efterleve disse hovedprioriteter, men det er tydeligt, som fremvist i skemaerne ovenfor, at det stadig er nogle af de områder med de største mangler.

NATO forventer krudt, kugler OG resiliens

Danmark skal leve op til NATO's styrkemål og leverer militærslagkraft, men det er ikke NATO's eneste forventning til Danmark. Det strategiske koncept understreger også, at de allierede skal tillægge sig en bredere tilgang til forsvar. For NATO er forsvar ikke kun krudt og kugler. Det er også civil robusthed og national resiliens, og det kræver et stærkt samarbejde mellem det militære og det civile.⁶¹

Resiliens er et nationalt ansvar.⁶² NATO forventer det og Danmark skal levere det, for stærke og stabile medlemslande giver et mere modstandsdygtigt NATO.⁶³ Resiliens, beredskab - civil robusthed er mere indirekte krav, men mindst lige så vigtige som styrkemålene, for ifølge NATO skal de ses som en støtte til forsvaret.⁶⁴ Krigen i Ukraine har kun understreget, at vigtigheden af civil robusthed og resiliens ikke må undervurderes i en krigssituation.⁶⁵

NATO's Defence Planning Capabilities Reviews går ikke decideret ind og vurderer i detaljer hvor langt Danmark er ift. NATO's syv resiliens krav, men der laves en bred helhedsvurdering: "*...Danmark er i det store hele resilient, og der er en klar struktur for det civile beredskab, hvor ansvarsområder er tydeligt fordelt.*"⁶⁶ NATO udtaler dog, at Danmark med fordel kunne lave en overordnet plan for den præcise implementering af de syv resiliensmål.⁶⁷

Flere af NATO's krav til Danmarks resiliens og modstandsdygtighed omfatter evnen til at sikre den kritiske infrastruktur, for eksempel: en stabil energiforsyning, sikker fødevarer- og vandforsyning, sikre kommunikationsforbindelser, et stabilt sundhedsvæsen og en stabil transportsektor.

Krigen i Ukraine, sanktionerne og den efterfølgende energikrise har vist, hvordan et pres på energiforsyningen kan bruges som et destabiliserende element i en konflikt, der kan gøre Danmark mere sårbare. Derfor er det tankevækkende, at en stor del af Danmarks nuværende og fremtidige energiforsyning i form af havvindmølle parker, i høj grad ligger ubeskyttede hen.⁶⁸ Her er det tydeligt, hvordan det at opfylde styrkemålene ikke er nok til at opfylde resiliensmålene og omvendt.

Med de syv resilienskrav forventer NATO b.l.a., at Danmark skal sikre sin kritiske infrastruktur, heriblandt energiforsyningen, og igennem styrkemålene opsætter NATO forventningen om, at Danmark anskaffer et langtrækkende luftværn inden 2028 til nationalt forsvar af b.l.a. kritisk infrastruktur.

Det lokale beredskab, Beredskabsstyrelsen og Hjemmeværnet spiller en stor rolle i Danmarks modstandsdygtighed / robusthed. De leverer og understøtter civilt beredskab og underbygger den nationale modstandsdygtighed, samtidigt kan de assistere Forsvaret, og opgraderingen af deres kapaciteter hjælper Danmark med at opfylde styrkemålet om "joint enabling".

Anskaffelsen af nye sejlede enheder til Hjemmeværnet er planlagt.⁶⁹ Dette demonstrerer igen den sammenhæng, der er imellem opfyldningen af resiliensmålene og styrkemålene. Denne sammenhæng er vigtig at have sig for øje i prioriteringerne i det kommende forsvarsforlig.

PRIORITERINGEN I DET NYE FORSVARSFORLIG

Danmark har modtaget stor kritik fra NATO for at halte bagefter med at efterleve styrkemålene, men der er også mange områder i Forsvaret, som skal forbedres, inden forsvarsbudgettet kan helliges indkøbet af bomber og missiler.⁷⁰ Balancen imellem at opfylde NATO's forventninger og nationale behov er på rigtig mange områder ikke nødvendigvis modsatrettet.

Danmark har behov for at stoppe hullerne i det eksisterende forsvar. Der er brug for flere penge til drift, lagrene skal opfyldes; medarbejder flugten skal stoppes; der skal flere værnepligtige ind, og de skal blive der længere; og nedslidte bygninger skal istandsættes.⁷¹

Umiddelbart kan det synes, at disse forbedringer ikke vinder Danmark nogle point i NATO-regi, men alle disse udbedringer skaber et mere robust og resilient forsvar.

Danmark skal have evnen til at deltage i 30 dages kamp, det forventer NATO, og stille en mellemtung og senere tung brigade på 4.000 mand. Personaleflugt, dårlige forhold i kasserne og bygninger, forældede IT-systemer etc. gør det svært at nå de opstillede krav. Lige nu kan det ikke lade sig gøre for Danmark at leve op til NATO's krav.

De tiltag, som Forsvarsministeren lancerede den 2. maj 2023 er med til at skabe et grundlag for, at Danmark fremadrettet kan leve op til NATO's krav – såvel til styrkemål som til det strategiske koncept.

SLUTNOTER

¹ North Atlantic Council: "NATO Defence Capabilities Planning Review 2019/2020: Denmark: Overview", (North Atlantic Treaty Organization, oktober, 2020, Tilgængelig ved Forsvarsministeriet: <https://www.fmn.dk/globalassets/fmn/dokumenter/aarsrapporter/nato/-nato-defence-planning-capability-review-2019-2020-.pdf>).

² North Atlantic Council: "NATO Defence Capabilities Planning Review 2021/2022: Denmark: Overview", (North Atlantic Treaty Organization, oktober, 2022).

³ Lomholt, Anders: "Interne dokumenter afslører: Danmark lever ikke op til lang række NATO-krav", (TV2, 26. marts, 2023, <https://nyheder.tv2.dk/2023-03-17-interne-dokumenter-afsloerer-danmark-lever-ikke-op-til-lang-raekke-nato-krav>).

⁴ Krog, Andreas: "Her er alle de ting, som forsvarsmilliarderne skal bruges til, inden der kan købes nyt isenkram", (Altinget, 6. marts, 2023, <https://www.altinget.dk/forsvar/artikel/her-er-alle-de-ting-som-forsvarsmilliarderne-skal-bruges-til-inden-der-kan-koebes-nyt-isenkram>).

⁵ North Atlantic Treaty Organization: "NATO's military presence in the east of the Alliance" (NATO, 21. December, 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm).

⁶ Struwe, Lars Bangert & Haar-Jørgensen, Amanda Cecilie: "Samarbejdet imellem EU og NATO – Europas nye Sikkerhedspolitik", (Atlantsammenslutningen, december 2022, <https://atlant.dk/media/2919/samarbejdet-mellem-eu-og-nato-europas-nye-sikkerhedspolitik.pdf>).

⁷ North Atlantic Treaty Organization: "NATO 2022: Strategic Concept", (NATO, 29. juni 2022, <https://www.nato.int/strategic-concept/>).

⁸ Kleberg, Charlotte & Black, James: "Finland joins NATO, Sweden's Accession remains uncertain", (The RAND Corporation, 4. april, 2023, <https://www.rand.org/blog/2023/04/finland-joins-nato-swedens-accession-remains-uncertain.html>).

⁹ Forsvarsministeriet: "Danmark i NATO", (Forsvarsministeriet, 11. november 2022, <https://www.fmn.dk/da/arbejdsomraader/internationalt-samarbejde/nato/>).

¹⁰ Den Sikkerhedspolitiske Analysegruppe: "Dansk Sikkerhed frem mod 2035", side 5, (Den Sikkerhedspolitiske Analysegruppe, Udenrigsministeriet, september 2022, <https://www.forsvaret.dk/globalassets/fmn/dokumenter/nyheder/2022/-dansk-sikkerhed-og-forsvar-mod-2035-den-sikkerhedspolitiske-analyserapport-.pdf>).

¹¹ North Atlantic Treaty Organization: "NATO Defence Planning Process" (NATO, 31. Marts 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49202.htm).

¹² Gray, Andrew & Siebold, Sabine: "NATO chief urges members to boost defence spending as only 7 hit target", (Reuters, 21. marts, 2023, <https://www.reuters.com/world/seven-out-30-allies-met-nato-military-spending-target-2022-stoltenberg-2023-03-21/>).

¹³ Lomholt, Anders: "Interne dokumenter afslører: Danmark lever ikke op til lang række NATO-krav", (TV2, 26. marts, 2023, <https://nyheder.tv2.dk/2023-03-17-interne-dokumenter-afsloerer-danmark-lever-ikke-op-til-lang-raekke-nato-krav>).

¹⁴ North Atlantic Treaty Organization: "NATO Defence Planning Process" (NATO, 31. Marts 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49202.htm).

¹⁵ North Atlantic Treaty Organization: "NATO 2022: Strategic Concept", (NATO, 29. juni 2022, <https://www.nato.int/strategic-concept/>).

¹⁶ Struwe, Lars Bangert & Haar-Jørgensen, Amanda Cecilie: "Samarbejdet imellem EU og NATO – Europas nye Sikkerhedspolitik", side 10 og 12, (Atlantsammenslutningen, december 2022, <https://atlant.dk/media/2919/samarbejdet-mellem-eu-og-nato-europas-nye-sikkerhedspolitik.pdf>). Side tal?

¹⁷ North Atlantic Treaty Organization: "Resilience, civil preparedness and Article 3", (NATO, 20. September 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132722.htm).

¹⁸ Krog, Andreas: "Forsvaret aflyser indkøb af arktiske droner" i *Altinget* den 4. maj 2023 (<https://www.altinget.dk/forsvar/artikel/forsvaret-aflyser-indkoeb-af-arktiske-droner>)

¹⁹ North Atlantic Council: "NATO Defence Capabilities Planning Review 2021/2022: Denmark: Overview", side 2, (North Atlantic Treaty Organization, oktober, 2022).

-
- ²⁰ North Atlantic Council: "NATO Defence Capabilities Planning Review 2019/2020: Denmark: Overview", side 2, (North Atlantic Treaty Organization, oktober, 2020, Tilgængelig ved Forsvarsministeriet: <https://www.fmn.dk/globalassets/fmn/dokumenter/aarsrapporter/nato/-nato-defence-planning-capability-review-2019-2020-.pdf>).
- ²¹ Djursing, Thomas: "Her er hullerne i Danmarks Forsvar – og ønskelisten til det nye", side 4-5, (Ingeniøren, vol.5, 3. februar, 2023, 2.sektion "Forsvar").
- ²² North Atlantic Council: "NATO Defence Capabilities Planning Review 2019/2020: Denmark: Overview", side 5, (North Atlantic Treaty Organization, oktober, 2020, Tilgængelig ved Forsvarsministeriet: <https://www.fmn.dk/globalassets/fmn/dokumenter/aarsrapporter/nato/-nato-defence-planning-capability-review-2019-2020-.pdf>). Citatet repræsenterer forfatterens oversættelse af originalkilden.
- ²³ North Atlantic Council: "NATO Defence Capabilities Planning Review 2019/2020: Denmark: Overview", side 5, (North Atlantic Treaty Organization, oktober, 2020, Tilgængelig ved Forsvarsministeriet: <https://www.fmn.dk/globalassets/fmn/dokumenter/aarsrapporter/nato/-nato-defence-planning-capability-review-2019-2020-.pdf>).
- ²⁴ Lomholt, Anders: "Interne dokumenter afslører: Danmark lever ikke op til lang række NATO-krav", (TV2, 26. marts, 2023, <https://nyheder.tv2.dk/2023-03-17-interne-dokumenter-afslorer-danmark-lever-ikke-op-til-lang-raekke-nato-krav>).
- ²⁵ Krog, Andreas: "Her er alle de ting, som forsvarsmilliarderne skal bruges til, inden der kan købes nyt isenkram", (Altinget, 6. marts, 2023, <https://www.altinget.dk/forsvar/artikel/her-er-alle-de-ting-som-forsvarsmilliarderne-skal-bruges-til-inden-der-kan-koebes-nyt-isenkram>).
- ²⁶ North Atlantic Council: "NATO Defence Capabilities Planning Review 2021/2022: Denmark: Overview", side 2, (North Atlantic Treaty Organization, oktober, 2022). Citat repræsenterer forfatterens oversættelse af originalkilden.
- ²⁷ Statsministeriet og Forsvarsministeriet: "National kompromis om dansk sikkerhedspolitik", (Regeringen 2019-2022, Statsministeriet og Forsvarsministeriet, 6. marts, 2023, <https://www.regeringen.dk/nyheder/2022/nationalt-kompromis-om-dansk-sikkerhedspolitik/>).
- ²⁸ Lomholt, Anders: "Interne dokumenter afslører: Danmark lever ikke op til lang række NATO-krav", (TV2, 26. marts, 2023, <https://nyheder.tv2.dk/2023-03-17-interne-dokumenter-afslorer-danmark-lever-ikke-op-til-lang-raekke-nato-krav>).
- ²⁹ Forsvaret: "Vi bygger Hæren nedefra", (Forsvaret, 13. december, 2022, <https://www.forsvaret.dk/da/organisation/haeren/1brigade/om-os-1bde/>).
- ³⁰ Djursing, Thomas: "Her er hullerne i Danmarks Forsvar – og ønskelisten til det nye", side 4-5, (Ingeniøren, vol.5, 3. februar, 2023, 2.sektion "Forsvar").
- ³¹ Rigsrevisionen: "Rigsrevisionens beretning afgivet til Folketinget med Statsrevisorernes bemærkninger: Forsvarsministeriets opbygning af en indsættelsesbar brigade", (Finansudvalget 2022-2023 og Rigsrevisionen, januar 2023, <https://www.ft.dk/samling/2022/almde/FIU/bilag/31/2647695/index.htm>).
- ³² North Atlantic Council: "NATO Defence Capabilities Planning Review 2019/2020: Denmark: Overview", side 2, (North Atlantic Treaty Organization, oktober, 2020, Tilgængelig ved Forsvarsministeriet: <https://www.fmn.dk/globalassets/fmn/dokumenter/aarsrapporter/nato/-nato-defence-planning-capability-review-2019-2020-.pdf>). Citeringen repræsenterer forfatterens oversættelse fra original kilden.
- ³³ Bendixen, Jacob; Ritzau & Lorensen, Mie Juhl: "Danmark sender Leopard 2-kampvogne til Ukraine", (TV2, 20. april, 2023, <https://nyheder.tv2.dk/2023-04-20-danmark-sender-kampvogne-til-ukraine>).
- ³⁴ North Atlantic Council: "NATO Defence Capabilities Planning Review 2019/2020: Denmark: Overview", side 5, (North Atlantic Treaty Organization, oktober, 2020, Tilgængelig ved Forsvarsministeriet: <https://www.fmn.dk/globalassets/fmn/dokumenter/aarsrapporter/nato/-nato-defence-planning-capability-review-2019-2020-.pdf>).
- ³⁵ Jørgensen, Major Michael Sonne & Wegener, Oberstløjtnant Steen: "Hæren og Forsvarsforliget - Initiativer, Konsekvenser og Perspektiver", (Forsvarsakademiet, maj 2018, https://www.fak.dk/globalassets/fak/dokumenter/publikationer/-h_ren_og_forsvarsforliget-.pdf). Se også: Djursing, Thomas: "Her er hullerne i Danmarks Forsvar – og ønskelisten til det nye", side 4-5, (Ingeniøren, vol.5, 3. februar, 2023, 2.sektion "Forsvar").
- ³⁶ North Atlantic Council: "NATO Defence Capabilities Planning Review 2019/2020: Denmark: Overview", side 3, (North Atlantic Treaty Organization, oktober, 2020, Tilgængelig ved Forsvarsministeriet: <https://www.fmn.dk/globalassets/fmn/dokumenter/aarsrapporter/nato/-nato-defence-planning-capability-review-2019-2020-.pdf>).
- ³⁷ North Atlantic Council: "NATO Defence Capabilities Planning Review 2019/2020: Denmark: Overview", side 4, (North Atlantic Treaty Organization, oktober, 2020, Tilgængelig ved

Forsvarsministeriet: <https://www.fmn.dk/globalassets/fmn/dokumenter/aarsrapporter/nato/-nato-defence-planning-capability-review-2019-2020-.pdf>.

³⁸ Lomholt, Anders: "Interne dokumenter afslører: Danmark lever ikke op til lang række NATO-krav", (TV2, 26. marts, 2023, <https://nyheder.tv2.dk/2023-03-17-interne-dokumenter-afslorer-danmark-lever-ikke-op-til-lang-raekke-nato-krav>).

³⁹ North Atlantic Council: "NATO Defence Capabilities Planning Review 2019/2020: Denmark: Overview", side ..., (North Atlantic Treaty Organization, oktober, 2020, Tilgængelig ved Forsvarsministeriet: <https://www.fmn.dk/globalassets/fmn/dokumenter/aarsrapporter/nato/-nato-defence-planning-capability-review-2019-2020-.pdf>).

⁴⁰ Djursing, Thomas: "Her er hullerne i Danmarks Forsvar – og ønskelisten til det nye", side 4-5, (Ingeniøren, vol.5, 3. februar, 2023, 2.sektion "Forsvar").

⁴¹ Djursing, Thomas: "Som at Slippe en Bulldog løs", side 6, (Ingeniøren, vol.5, 3. februar, 2023, 2.sektion "Forsvar").

⁴² Djursing, Thomas: "Som at Slippe en Bulldog løs", side 6, (Ingeniøren, vol.5, 3. februar, 2023, 2.sektion "Forsvar").

⁴³ North Atlantic Council: "NATO Defence Capabilities Planning Review 2019/2020: Denmark: Overview", side 4, (North Atlantic Treaty Organization, oktober, 2020, Tilgængelig ved Forsvarsministeriet: <https://www.fmn.dk/globalassets/fmn/dokumenter/aarsrapporter/nato/-nato-defence-planning-capability-review-2019-2020-.pdf>).

⁴⁴ Djursing, Thomas: "Som at Slippe en Bulldog løs", side 6, (Ingeniøren, vol.5, 3. februar, 2023, 2.sektion "Forsvar").

⁴⁵ Krog, Andreas: "Her er alle de ting, som forsvarsmilliarderne skal bruges til, inden der kan købes nyt isenkram", (Altinget, 6. marts, 2023, <https://www.altinget.dk/forsvar/artikel/her-er-alle-de-ting-som-forsvarsmilliarderne-skal-bruges-til-inden-der-kan-koebes-nyt-isenkram>).

⁴⁶ Djursing, Thomas: "Som at Slippe en Bulldog løs", side 6, (Ingeniøren, vol.5, 3. februar, 2023, 2.sektion "Forsvar").

⁴⁷ Djursing, Thomas: "Som at Slippe en Bulldog løs", side 6, (Ingeniøren, vol.5, 3. februar, 2023, 2.sektion "Forsvar").

⁴⁸ Struwe, Lars Bangert: "Forsvarsforliget genåbnes – mulige prioriteringer", side 8, (Atlantsammenslutningen, februar 2019, <https://atlant.dk/media/2210/forsvarsforliget-gen-bnet-mulige-prioriteringer.pdf>).

⁴⁹ North Atlantic Council: "NATO Defence Capabilities Planning Review 2019/2020: Denmark: Overview", side 4, (North Atlantic Treaty Organization, oktober, 2020, Tilgængelig ved Forsvarsministeriet: <https://www.fmn.dk/globalassets/fmn/dokumenter/aarsrapporter/nato/-nato-defence-planning-capability-review-2019-2020-.pdf>).

⁵⁰ Djursing, Thomas: "Her er hullerne i Danmarks Forsvar – og ønskelisten til det nye", side 4-5, (Ingeniøren, vol.5, 3. februar, 2023, 2.sektion "Forsvar").

⁵¹ Lomholt, Anders: "Interne dokumenter afslører: Danmark lever ikke op til lang række NATO-krav", (TV2, 26. marts, 2023, <https://nyheder.tv2.dk/2023-03-17-interne-dokumenter-afslorer-danmark-lever-ikke-op-til-lang-raekke-nato-krav>).

⁵² Djursing, Thomas: "Her er hullerne i Danmarks Forsvar – og ønskelisten til det nye", side 4-5, (Ingeniøren, vol.5, 3. februar, 2023, 2.sektion "Forsvar").

⁵³ Lomholt, Anders: "Interne dokumenter afslører: Danmark lever ikke op til lang række NATO-krav", (TV2, 26. marts, 2023, <https://nyhedertv2.dk/2023-03-17-interne-dokumenter-afslorer-danmark-lever-ikke-op-til-lang-raekke-nato-krav>).

⁵⁴ Lomholt, Anders: "Interne dokumenter afslører: Danmark lever ikke op til lang række NATO-krav", (TV2, 26. marts, 2023, <https://nyhedertv2.dk/2023-03-17-interne-dokumenter-afslorer-danmark-lever-ikke-op-til-lang-raekke-nato-krav>).

⁵⁵ Auerswald, David: "All Security is Local: Arctic Defense policies and domain awareness", side 14 og 21, (Atlantic council, The Scowcroft Center for Strategy and Security, marts 2022, <https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2022/03/All-security-is-local-Arctic-defense-policies-and-domain-awareness-final-3.30.pdf>).

⁵⁶ Lomholt, Anders: "Interne dokumenter afslører: Danmark lever ikke op til lang række NATO-krav", (TV2, 26. marts, 2023, <https://nyhedertv2.dk/2023-03-17-interne-dokumenter-afslorer-danmark-lever-ikke-op-til-lang-raekke-nato-krav>).

⁵⁷ North Atlantic Council: "NATO Defence Capabilities Planning Review 2019/2020: Denmark: Overview", side 4, (North Atlantic Treaty Organization, oktober, 2020, Tilgængelig ved Forsvarsministeriet: <https://www.fmn.dk/globalassets/fmn/dokumenter/aarsrapporter/nato/-nato-defence-planning-capability-review-2019-2020-.pdf>).

-
- ⁵⁸ Struwe, Lars Bangert: "Forsvarsforliget genåbnes – mulige prioriteringer", side 8, (Atlantsammenslutningen, februar 2019, <https://atlant.dk/media/2210/forsvarsforliget-gen-bnet-mulige-prioriteringer.pdf>).
- ⁵⁹ North Atlantic Council: "NATO Defence Capabilities Planning Review 2019/2020: Denmark: Overview", side 5-6, (North Atlantic Treaty Organization, oktober, 2020, Tilgængelig ved Forsvarsministeriet: <https://www.fmn.dk/globalassets/fmn/dokumenter/aarsrapporter/nato/-nato-defence-planning-capability-review-2019-2020-.pdf>).
- ⁶⁰ North Atlantic Council: "NATO Defence Capabilities Planning Review 2019/2020: Denmark: Overview", side 5-6, (North Atlantic Treaty Organization, oktober, 2020, Tilgængelig ved Forsvarsministeriet: <https://www.fmn.dk/globalassets/fmn/dokumenter/aarsrapporter/nato/-nato-defence-planning-capability-review-2019-2020-.pdf>).
- ⁶¹ Struwe, Lars Bangert & Haar-Jørgensen, Amanda Cecilie: "Samarbejdet imellem EU og NATO – Europas nye Sikkerhedspolitik", side 12, (Atlantsammenslutningen, december 2022, <https://atlant.dk/media/2919/samarbejdet-mellem-eu-og-nato-europas-nye-sikkerhedspolitik.pdf>).
- ⁶² North Atlantic Treaty Organization: "Resilience, civil preparedness and Article 3", (NATO, 20. September 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132722.htm).
- ⁶³ Struwe, Lars Bangert & Haar-Jørgensen, Amanda Cecilie: "Samarbejdet imellem EU og NATO – Europas nye Sikkerhedspolitik", side 12-13, (Atlantsammenslutningen, december 2022, <https://atlant.dk/media/2919/samarbejdet-mellem-eu-og-nato-europas-nye-sikkerhedspolitik.pdf>).
- ⁶⁴ North Atlantic Treaty Organization: "Resilience, civil preparedness and Article 3", (NATO, 20. September 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132722.htm).
- ⁶⁵ North Atlantic Treaty Organization: "Resilience, civil preparedness and Article 3", (NATO, 20. September 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132722.htm).
- ⁶⁶ North Atlantic Council: "NATO Defence Capabilities Planning Review 2019/2020: Denmark: Overview", side 5, (North Atlantic Treaty Organization, oktober, 2020. Tilgængelig ved Forsvarsministeriet: <https://www.fmn.dk/globalassets/fmn/dokumenter/aarsrapporter/nato/-nato-defence-planning-capability-review-2019-2020-.pdf>), Citeringen repræsenterer forfatterens oversættelse af originalkilden
- ⁶⁷ North Atlantic Council: "NATO Defence Capabilities Planning Review 2019/2020: Denmark: Overview", side 5, (North Atlantic Treaty Organization, oktober, 2020. Tilgængelig ved Forsvarsministeriet: <https://www.fmn.dk/globalassets/fmn/dokumenter/aarsrapporter/nato/-nato-defence-planning-capability-review-2019-2020-.pdf>),
- ⁶⁸ Hagemann-Nielsen, Frederik & Jorsal, Thomas: "Er Kritisk Infrastruktur i Danmark beskyttet? ' Det klare svar er nej'", (DR, 20. april, 2023, <https://www.dr.dk/nyheder/indland/moerklagt/er-kritisk-infrastruktur-i-danmark-beskyttet-det-klare-svar-er-nej>).
- ⁶⁹ Krog, Andreas: "Her er alle de ting, som forsvarsmilliarderne skal bruges til, inden der kan købes nyt isenkram", (Altinget, 6. marts, 2023, <https://www.alinget.dk/forsvar/artikel/her-er-alle-de-ting-som-forsvarsmilliarderne-skal-bruges-til-inden-der-kan-koebes-nyt-isenkram>).
- ⁷⁰ Krog, Andreas: "Her er alle de ting, som forsvarsmilliarderne skal bruges til, inden der kan købes nyt isenkram", (Altinget, 6. marts, 2023, <https://www.alinget.dk/forsvar/artikel/her-er-alle-de-ting-som-forsvarsmilliarderne-skal-bruges-til-inden-der-kan-koebes-nyt-isenkram>).
- ⁷¹ Djursing, Thomas: "Her er hullerne i Danmarks Forsvar – og ønskelisten til det nye", side 4-5, (Ingeniøren, vol.5, 3. februar, 2023, 2.sektion "Forsvar").

Atlantsammenslutningen

Frederiksberg Slot

Roskildevej 28.A

2000 Frederiksberg

-

atlant.dk

[atlant\(at\)atlant.dk](mailto:atlant(at)atlant.dk)

+45 3059 1944

